

## BU SAYIDA

## DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ

Üç Aylık Mecmua

Yıl: 1, Cilt: 1, Sayı 4  
Aralık 1984



Sahibi  
İsa Alptekin



Yazı işlerini fiilen idare eden  
Mes'ûl Müdür  
Niyazi Yıldırım  
Gençosmanoğlu



Mütercimler  
Arapça: Osman Zeki Soyyiğit  
İngilizce: İsmet Tümtürk



İdare Yeri:  
Doğu Türkistan  
Neşriyat Merkezi

Millet Cd. 26/3-Küçük Saray Apt.  
Aksaray-İstanbul-Tel.: 524 41 21



Fiyatı: 750 TL.

Dış Memleketlere: 8 \$



Abone  
Yıllık: 3000 TL.  
Dış memleketlere 30 \$



Gönderilen yazılar lade edilmez.  
Yazılar idare yerl adresine  
gönderilmelidir.

Dizgi ve Baskı  
Türkiye Gazetesi Tesisleri

- Birinci Yılıımızı Doldururken....İsa ALPTEKİN  
Mümkün Olan Nedir? .....İsmet TÜMTÜRK  
Atatürk ve Türk Dünyası  
.....Doç. Dr. Mehmet SARAY  
Viyana'dan Kaşgar'a  
.....Mustafa Necati SEPETÇİOĞLU  
Kırım Faciasının Kırkinci Yılı  
.....Prof. Dr. Mehmet ERÖZ  
Türk Tarihinden Ana Çizgiler  
.....Prof. Dr. Türükoğlu GÖK-ALP  
Türkistan Gönüm (Şiir) ..Ahmet Metin ŞAHİN  
Cumhuriyet Devrinde Doğu Türkistan'la  
Münasebetler .....(derleyen) Ömer KANAT  
Doğu Türkistan Şehirleri -YARKENT-  
.....Abdulhamit AVŞAR  
Yurt Hasreti (Şiir).....Selma ÇİÇEK  
Sosyalizmin Fikir Basaları -MAZDEK-  
.....Doç. Dr. Abdulkadir DONUK  
Kaşgar İslâm Devleti Nasıl Parçalandı?  
.....Abdullah YAMAN  
Türkistan'a Ağtlar ..Kemal Fedai COŞKUNER  
Settar Makbul Çoban .....D.T.S.  
Settar Makbul Çoban İçin (Şiir) .....Enver CAN  
Elveda Ata .....İktil KURBAN  
Bu Kitabı Tanıyalım?....  
Tercüme O.Z.SOYYİĞİT  
Çin'de Unutulan Müslümanlar  
.....Dr. Abdulkadir TAŞ  
Türkistan Halk Edebiyatında Bilmecce Türü  
.....Dr. Çağatay KOÇAR  
Alman Gözüyle Kaşgar .....D.T.S.  
Doğu Türkistan Hakkında Mühim Bir  
Eser Dr.Timur KOCAOĞLU  
Haberler.....D.T.S.

Bu mecmuadaki yazılar, kaynak gösterilmek  
suretiyle iktibas edilebilir

## DOĞU TÜRKİSTAN TARİHİ HAKKINDA HİNDİSTAN'DA BULUNAN ÖNEMLİ BİR ELYAZMA ESER

Dr. Timur Kocaoğlu

1979 yılında Keşmir Üniversitesine bağlı olarak kurulan Orta Asya Araştırmaları Merkezi'nin kütüphanesinde 7 bine yakın elyazma (qolyazma) eser bulunmaktadır. Farsça, Sanskritçe ve daha çeşitli dillerde yazılmış ve bugüne kadar hiç bir yerde yayınlanmamış olan bu elyazma eserleri Orta Asya Araştırmaları Merkezi sırayla yayınlamak niyetindedir. Bu elyazma koleksiyon arasında Türkistan tarihi ve medeniyeti ile ilgili eserlerin de olduğu bildiriliyor. Nitekim, bu koleksiyon içinde 3024 numara ile kayıtlı "Safarnâma-i Türkistan" adlı uzunluğu 25, eni 15 (santimetre) kadar olan 50 yaprakтан ibaret bir elyazma bulunuyor. Keşmiri dilindeki bu elyazmanın 19.uncu yüzyılın ikinci yarısında Doğu Türkistan'a gidip gelmiş Keşmirli biri tarafından yazıldığı tahmin ediliyor.

Hâlen Keşmir Üniversitesi Orta Asya Araştırmaları Merkezi'nde çalışmakta olan bilginlerden Dr. Majid Mattoo Keşmir dilindeki bu elyazma eseri İngilizceye çevirmiş ve bu eser "Çin Türkistanının Kısa Bir Tarihi" adıyla 1982 yılında Srinagar şehrinde Keşmir Üniversitesi tarafından neşredilmiştir.\*

"Safarnama-i Türkistan" üç bölüme ayrılmış. Birinci bölümde Doğu Türkistan'ın Kaşgar ve Hoten gibi dokuz önemli şehrinin coğrafi vaziyeti hakkında kısaca bilgi veriliyor. Ayrıca, Doğu Türkistandaki bazı dağlar, ırmaklar, kanallar, yeraltı ve yer üstü zenginlikler üzerinde de duruluyor. Meselâ, bu bölümde şöyle pasajlar var:

"Evlerin çoğu çamurdan yapılmış. Elma, erik, kaysı, dut, armut, kavun, karpuz ve tüzüm yetişen bağ ve bostanlar çok sayıda. Hem ilkbahar hem de sonbaharda meyva ve sebze bol miktarda elde edilir. Her türlü sebze yetişir.

Tuz, kurşun, kükürt, güherçile, demir ve altın maden ocakları her yerde var. Pamuk büyük ölçüde yetiştirilir. At, deve, keçi, koyun, eşek ve inek sürülerine her yerde rastlanır. İrmak-

larda büyük boylarda balıklar tutulur. Ormanlarda her türlü kuş ve av hayvanları bulunur."

İkinci bölümde Doğu Türkistan'ın 14.üncü asırdan 19.uncu asır ortalarına kadar olan tarihi anlatılıyor. Bu bölümde Doğu Türkistan'daki iç çekişmeler ve bu çekişmelerden faydalanan Karahitay ve Cungarların Doğu Türkistan'a yaptığı istilâlar ve Çin idaresi hakkında ayrıntılı bilgi veriliyor.

Son bölüm olan üçüncü bölümde Emir Yakub Beğ idaresi altındaki Doğu Türkistan'ın vaziyeti ve tarihi olayları üzerinde duruluyor.

"Safarnama-i Türkistan" adlı yazma eserde Doğu Türkistan'daki tarihi olaylar çok yalın (sade) bir ifade ile anlatılıyor: Meselâ, üçüncü bölümde Yakub Beğ Devlet'in Kaşgar şehrini Karahitaylar boyundurduğundan kurtarışı şöyle tasvir ediliyor:

"Kaşgar'daki Karahitayların kalesi çok mükemmel bir şekilde müdafaâ ediliyordu. Bu yüzden, Hazrat Atalık Gazi (yani Yakub Beğ Devlet) kale duvarını delebilmek için çok sayıda araç hazırladı. Atalık Gazi Yarkend'in idaresi için Hoca âilesini Naib tayin etti. Bu Hoca âilesi Andicanlılar cemaati içerisinde çok güçlü bir âileyi teşkil etmektedir. Atalık Gazi iki bin kadar Andicanlı, Yarkendli ve Badakşilin başında Kaşgar'a doğru yürüdü. Buzurg Han'ın yardımıyla Kaşgar halkını kurtardı ve Karahitaylıların kalesini kuşattı. Kale duvarlarını bir kaç gün dövdüler. Karahitaylar ondört aydan beri kale içindeydiler ve azıkları azalmıştı. Başka yol bulamayan Karahitaylılar cebhâneliği ateşe verdiler ve kendilerini öldürdüler. Buzurg Han ve Atalık Gazi kaleye girdiler. Büyük ölçüde silah, para ve başka değerli eşyalar ele geçirildi."

"Safarnama-yi Türkistan" eserini kaleme olan kimliğini bilmediğimiz Keşmirli tarihçi Atalık Gazi diye halk arasında üne erişen Yakub Beğ Devlet'in Doğu Türkistan'daki ilk yıllarında orada bulun-

muş oluşu dolayısıyla, o zamanki tarihi olayları etraflıca anlatıyor. Bu sebepten, Keşmir Üniversitesi Orta Asya Araştırmaları Merkezi tarafından İngilizceye tercüme edilerek basılan bu eserin Doğu Türkistan tarihi ve özellikle Yakub Beğ devri üzerinde araştırma yapmak için çok yararlı olacağı şüphesizdir.

\* Dr. A. M. Mattoo, *A Short History of Chinese Turkistan*, Srinagar, 1982 Sayın Erkin Alptekin 1984 yazında Hindistan'a yaptığı seyahat sırasında Keşmir Üniversitesi Orta Asya Araştırmaları Merkezi ilgilileriyle görüştüğünde bu kitap kendisine verilmiştir. Bu değerli eseri getirip tetkikimize sunduğu için kendisine teşekkür ederiz.

## AN IMPORTANT MANUSCRIPT ON THE HISTORY OF EASTERN TURKISTAN

**Dr. Timur Kocaoğlu**

The Center of Central Asian Studies at Kashmir University, India, was established in 1979 and its library has a valuable collection of ten thousand manuscripts in Persian, Sanskrit and other languages. The Center is endeavouring to bring to light as many of these works as possible and especially those that are of academic value and interest and contain original material on the history and culture of Central Asia and Kashmir. A large number of scholars of the Center are presently engaged in editing and translating these manuscripts.

The manuscript unit of Iqbal Library, University of Kashmir has a unique manuscript under Accession No: 3024. It contains fifty folios of 25 cm X 15 cm of 11 lines each. The title of the manuscript as recorded in the Accession Register is *Safarnama-i Turkistan* which seems to be incorrect. It is not a travelogue but a historical account of Eastern Turkistan. The manuscript, written in Kashmiri language, is believed to be the work of a Kashmiri historian who seems to have traveled in Eastern Turkistan in the second half of the nineteenth century.

Dr. Abdul Majid Mattoo, a scholar of the Center, has translated the manuscript into English and the work, entitled *A Short History of Chinese Turkistan*, was published in 1982.\*

The *Safarnama-i Turkistan* is divided into three chapters. The first chapter gives a brief geographical account of nine principal towns in Eastern Turkistan, such as Kashghar and Khoten. It also provides some information about mountain ranges, rivers, canals, and products of the region. For instance, we find the following passages in

this chapter:

"Most of the houses are of mud. There are a number of orchards full of delicious fruit like apples, guvava, mulberries, apricots, quinces, peaches, melons, watermelons, and grapes. Both spring and autumn crops are cultivated in abundance. Vegetables of all sorts are also cultivated.

"There are mines of salt, lead, saltpetre, sulphur, and iron, Gold is also available in many places. Cotton is produced in large quantities and is spun locally.

"Horses, camels, goats, sheep, mules, and herds of cattle are found everywhere. Fish of considerable weight are taken from the rivers. The forests are full of birds and game animals."

The second chapter of the manuscript deals with the history of Eastern Turkistan from the fourteenth century down to mid-nineteenth century. In this chapter, detailed information about internal conflicts in Eastern Turkistan, about how the Qarakhitayis and the Jungarians profited from these internal conflicts to invade Eastern Turkistan, and about Chinese rule is given.

The last chapter focuses on the situation of Eastern Turkistan and historical events during the reign of Amir Yaqub Beg.

Historical events in Eastern Turkistan are told in a very simple style. For example, in the third chapter, the liberation of Kashghar from the occupation of Qarakhitayis by Yaqub Beg Devlet is described as follows:

"The Khitayi fort at Kashghar was still well protected, so to pierce the walls Hazrat Ataliq Ghazi (i.e. Yaqub Beg Devlet) prepared equipment in large quantities. He designated Hodjas as Naib of Yarkand. It was a powerful family of the Andijan community.

He himself marched at the head of two thousand Andijanis, Yarkandis and Badakhshis towards Kashghar. With the help of Buzurg Khan he liberated the people of Kashghar with his army and besieged the Khitayi fort. They continued to bore the walls of the fort for some days. The Khitayis were in the fort for 14 months and there was acute shortage of provisions. Finding no other alternative, they burnt themselves alive, sitting on gun powder in the fort. Buzurg Khan and Hazrat Ataliq Ghazi entered the fort. Huge booty in the shape of war material, cash, etc fell in to their hands."

The name of the Kashmiri historian who wrote the *Safarnama-i Turkistan* is not known to us. He gives us a detailed account

because he himself was in Eastern Turkistan at that time) of historical events in Eastern Turkistan during the first years of Yaqub Beg, famed as "Ataliq Ghazi". Therefore, I think this work, which is being translated and published by the Center of Central Asian Studies of Kashmir University, will be very useful for those who conduct research on the history of Eastern Turkistan and specially on the period of Yaqub Bedevlet.

---

\* Dr. A. M. Mattoo, *A Short History of Chinese Turkistan*, Srinagar: Kashmir University, 1982. When Mr. Erkin Alptekin visited the Center of Central Asian Studies in 1984, the director of the Center gave him the book. I would like to thank Mr. Alptekin for drawing my attention to this valuable work.

### News From Turkistan:

#### CURE FOR ARTHRITIS

Muslim doctors (of the Uygur community) in Eastern Turkistan are now treating rheumatoid arthritis by half-submerging patients in the desert sands of Turfan. The "China Pictorial" reports that a five-star desert sanatorium has been recently founded in Turfan, for this treatment.

Cure ratios of up to 94-96 percent were recorded in arthritis, lumbago and allied diseases. (*Impact International*, London, 14-27 Sept. 1984).

#### Urumchi and Peshawar Become Twin Cities

Urumchi, in Eastern Turkistan, and Peshawar, capital of Frontier Province of Pakistan, are declared twin cities. A five-member delegation, headed by the Mayor, from Peshawar, is scheduled to visit Urumchi in November 1984, to celebrate this.

The Chinese have suggested that the journey from Peshawar to Urumchi take place by land, along the historic "Silk Road", to give the delegation an opportunity to see the historic sights and people better. Chinese spokesmen welcomed this visit, as it would promote closer friendship between Pakistan and China. (*The Muslim*, Peshawar, 23.Sept.1984)

